

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Alison Moore'un *Işıklı Ev* Adlı Romanında Parçalanmış Aile ve Çocuk
The Parted Family and Child in *The Lighthouse* by Alison Moore

Alper KARA

Öğr. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu

alper.kara@atauni.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-4332-6727

Öz: Kendi erkini ve geleceğini devam ettirmek için çocukları denetim ve baskı altına almak, onlara şekil vermek isteyen aile, toplum ve siyasi otoriteden oluşan yetişkin dünyası, çocukların bütün masumiyeti, kırılganlığı ve zayıflığı üzerinden bunu gerçekleştirmeye çalışır. Yetişkinlerin onları sözde ıslah etme amacı taşıyan sert tutum ve davranışları altında hayatta kalma mücadelesi veren masum çocuklar, kendilerine biçilen rolü üstlenmek zorunda kalırlar. Parçalanmış aile yapılarında yaşamları adeta ellerinden alınmış olan çocuklar, yetişkinler arasındaki çatışmaların da bedelini ödeyen taraf olurlar. Bu çalışma, parçalanmış bir ailenin çocuğunun trajik yaşam öyküsünü anlatan Alison Moore'un *Işıklı Ev* (*The Lighthouse*) adlı romanını el almaktadır. Bu romanda yazar, çocuğun esasen onu korumak ve hayata hazırlamak sorumluluğunu taşıyan yetişkinlerin ne şekilde istismarına maruz kaldığını ve bunun onda yarattığı travmayı ön plana çıkarır. Bu çalışmada ebeveyninin, toplumun ve çevresel faktörlerin Futh adlı küçük çocuğun büyüme ve gelişim evreleri üzerindeki yıkıcı etkileri incelenerek söz konusu etkilerin onun gelecekteki hayatı üzerindeki yansımaları ve sonuçları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Parçalanmış Aile, Yetişkinler, Edebiyat, Işıklı Ev.

Abstract: The adult world, consisting of family, society and political authority, want to control, keep down children and shape them in a way to maintain their own power and future. They try to realize this through all the innocence, fragility and weaknesses of children. Innocent children, who struggle to survive under the grip of harsh attitudes and behaviours of adults that supposedly aim to bring them up, are forced to take on the role assigned to them. Children whose lives are almost lost within the parted family are also the ones who pay the price of conflicts among adults. This study deals with Alison Moore's novel *The Lighthouse*, which tells the tragic life story of a child of a parted family. In the novel the writer portrays the way the child is exposed to abuse by adults who are primarily responsible for protecting and preparing him for life, focusing on the trauma he suffers from. In the study, the destructive effects of parents, society and environmental factors on the growth and development stages of a young child named Futh have been examined, and the reflections and consequences of these effects on his future life have been tried to be revealed.

Keywords: Child, Parted Family, Adults, Literature, The Lighthouse.

GİRİŞ

Çocuk için vazgeçilmez öneme sahip olan aile, onun fizyolojik ve ruhsal gelişiminin sağlıklı biçimde tamamlanmasında kilit rol oynar. Çocuğu hayata hazırlama sorumluluğu taşıyan ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişki biçimi, çocuk üzerinde şekillendirici etkiye sahip olduğundan ebeveynlerin örnek davranışlar sergilemeleri ve çocuklarıyla bağlarını güçlendirecek iletişim kanalları oluşturmaları onların kendileriyle ve hayatla barışık, uyumlu bireyler olabilmelerinin ön koşulunu oluşturur. Sevgi, saygı ve güven ikliminden beslenen çocuğun uyumlu, dengeli ve başarılı bir birey olarak hayata

Geliş Tarihi:21.09.2022

Kabul Tarihi:01.06.2023

Yayın Tarihi:31.08.2023

Atıf: Kara, A. (2023).Alison Moore'un ışıklı ev adlı romanında parçalanmış aile ve çocuk. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 410-418. Doi: 10.33437/ksusbd.1178218

kazandırılması, farkındalığı yüksek, sorumluluk duygusu taşıyan, merhamet sahibi ebeveynlerin varlığıyla mümkün olur. **Some Thoughts Concerning Education** (1693) adlı çalışmasında John Locke, çocuğun zihnini kirletilmemiş beyaz bir sayfaya benzetir, çocukların erdemli ve mantık sahibi yetişkin bireyler olabilmelerinde ebeveynlerin rolüne dikkat çeker. Ona göre, çocuğun davranış ve değer yargılarını şekillendiren etken, aile hayatında ve sosyal çevrede deneyimledikleriyle ilişkilidir. Çocukların okul ve aile tarafından disiplinli bir şekilde hayata hazırlanması gerekir (Gavin, 2012: 6). Ne var ki anlaşmazlık, tartışma ve çatışmanın hâkim olduğu, iyi yürütülemeyen, sorunlu ya da son bulmuş ilişkilerde çocuğun bakım, sevgi, ilgi gibi maddi ve manevi ihtiyaçları tam olarak karşılanmaz. Aile ve toplumun etkisine bağlı olarak çocuk günah ve dürüstlük arasında tercih yapar ve faydalı ya da rahatsız edici sosyal bir unsur olur. Ayrıca bu tercih çocuğun toplumun iyiliği için fedakârlık etme isteğini ya da çocuğun ahlaki değerlerden yoksunluğunu belirler ve ailesinden bağımsız olarak çocuğun bireysellik düzeyini ve kendi kaderini vurgular' (Georgieva, 2013: 46). Acımasız bir hayatın kıskacında yaşam mücadelesi veren bir çare çocuklar kendilerine biçilen rolü üstlenmek zorunda kalırlar. Bir koruyucu, model ve bir rehber olan ebeveyn himayesinden, bilgi, birikim ve yönlendirmesinden mahrum kalan çocuğun yaşayacağı fiziksel ve psikolojik sorunlar, onun sağlıklı bir yetişkin olabilmesinin önünde en büyük engel olarak durur.

İlişkilerin yıprandığı evliliklerde çiftler, yeterince enerjiye ve sağlıklı bir ruh hâline sahip olmadıkları için çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanırlar ya da getiremezler. Ünlü İngiliz roman yazarı Alison Moore, *Işık Ev* adlı romanında yıllarca süren çatışma ve kavgalarla geçen bir sürecin ardından boşanmayla son bulan bir aile çatısı altında sürekli olarak hem fiziksel hem de psikolojik olarak istismara uğrayan Futh adlı küçük çocuğun çocukluk döneminde yaşadığı acı deneyimleri ve bunların gölgesinde şekillenen bir geleceği anlatır. Bu çalışma yetişkin dünyasının Futh'un büyüme ve gelişim evreleri üzerindeki yıkıcı etkilerini ve bunun onda yarattığı büyük hasarı ve sonuçlarını etraflıca irdeleyerek karartılmış bir insan hayatına ayna tutmaya çalışacaktır. Ayrıca aile ve toplumun, kendi geleceklerinin inşasındaki rollerine dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Alison Moore'un *Işık Ev* Adlı Romanında Mağdur Olarak Çocuk

1. *Işık Ev* Adlı Romanda Ebeveyn Çatışması ve Çocuk

Anlayış, sabır ve özveri, fikir ayrılıkları yaşayan çiftlerin, evliliklerini devam ettirebilmeleri için gerekli olan başlıca hasletler olarak kabul edilir. Bu hasletlerden yoksun olan çiftler arasındaki ilişkilerde bir zaman sonra kırılmalar görülmeye başlanır. Elbette bundan en çok zarar gören çocuklar olur. Bu çalışmada incelen *Işık Ev* adlı romandaki Futh adlı küçük çocuk, anne-babası arasındaki çekişmelerin ve kavgaların gölgesinde bir çocukluk sürer. Yazar, annenin nihayetinde evi terk etmesine neden olacak çatışmalı aile ortamını şu sözlerle anlatır: "Babası konuşmayı kesmediği takdirde bir süre sonra annesi, kıskırtıcı laf sokmalarına başladılar. 'Kimse dinlemiyor seni' veya 'Kime ne,' derdi. 'Sonra ya bir sessizlik olurdu ya da babasının tepesi atardı.' 'Babası, çabuk sinirlenen biriydi ama çabuk sinirlendiği kadar çabuk da sakinleşirdi.'" (Moore, 2012: 99) Sürekli kendi sorunlarıyla boğuşan bu çift, çocuklarının fiziksel ve duygusal gelişim sürecine katkı sağlayacak olumlu tutum ve davranışlar sergilemekten ziyade onun kişilik gelişimini sekteye uğratar. Sabine Büssing'in de söylediği gibi: "Çocuklar sıklıkla ebeveynleri arasındaki kavgada yaşayan kuklalar olarak istismar edilir. Bir ebeveynin diğerine olan nefreti bir diğerinin zayıf noktası olan zavallı çocuğa yöneltilir. Bu durumda çocuk elbette kendi ebeveyni tarafından bir nesneye indirgenir." (1987: 92) Bir çözüm aracı olarak kavga ve şiddete başvuran ebeveynler çocukları için kötü örnek teşkil eder. Onlar arasındaki çatışmanın bedelini çocuklar öder. Futh'un ebeveyninin onu hiçe sayan bencil ve sorumsuz yaklaşımları onun yalnızca çocukluğunun değil geleceğinin de büyük darbe almasına neden olur. Futh'u, dolayısıyla onun çocukluğunu çepeçevre saran, tartışma ve kavgaların bir yaşam biçimine dönüştüğü aile iklimini Moore, romanında şu sözlerle betimler: "Annesiyle babasının odalarına geldiklerini duyduğunda da gardıroptaydı. Kavgalarını gardırobun kapıları ardından dinledi." (2012: 131) Futh, bir taraftan onu kasvetiyle kuşatan, iç dünyasını sarsan böylesi bir aile ortamında güven veren, huzur dolu bir yuvanın özlemine çekerken diğer taraftan kendisine dayatılan hayatı yaşamak zorunda kalır. Ebeveyni onu hiç de hak etmediği bir hayatın içine hapseder. Yaşadığı mağduriyetlerden geriye kalan izlerle şekillenen bu hayat bütün hayatı boyunca hiçbir şekilde dışına çıkamadığı bir kâbusa dönüşür. Futh'un içinde bulunduğu durum Mark Froud'un şu sözleriyle açıklanabilir: "Trajik olarak birçok çocuk sessizlik duvarları arkasında sıklıkla ya aile içinde ya da kurumsal olarak onları korumak için orada olması

gereken yetişkinlerin istismarına uğrar.” (2017: 10) Anne babasının bilinçsiz ve sorumsuz davranışları Futh’un hafızasında kalıcı izler bırakır. Ebeveyni arasındaki çekişmeler, onun çocukluğuna dair anılarını karartan bir görüntü şeklinde belirir. Bu iç karartan aile tablosu romanda şu sözlerle betimlenir:

“Futh, annesinin kaşını gözünü oynattığını gördü. Daha önce de görmüştü, babası uzun uzadıya konuştuğu zamanlarda annesi huzursuzlanır, yerinde duramazdı. Hep böyle başlardı, babası bu şekilde aralıksız konuşmaya devam ederken annesi de gözlerini devirir, kıpırdanır, pozisyonunu değiştiren bir hayvan gibi iç geçirirdi. Babası konuşmayı kesmediği takdirde bir süre sonra annesi, kışkırtıcı laf sokmalarına başlardı. “Kimse dinlemiyor seni” veya “Kime ne” derdi. Sonra ya bir sessizlik olurdu ya da babasının tepesi atardı. Babası çabuk sinirlenen biriydi ama çabuk sinirlendiği kadar çabuk da sakinleşirdi” (Moore, 2012: 98).

O, ebeveyni arasındaki duygusal bağların kopmasıyla ortaya çıkan patolojik bir aile çatısı altında yaşıyor olmanın acısını bütün benliğinde hissediyor. Öyle ki bu acılarla dolu olan çocukluk dönemi, yetişkinliğe eriştiğinde bile kurtulmaya çalıştığı bir travma olarak betimlenir. Bu durum romanda şu sözlerle anlatılır: “Futh’un zihninde, kapalı kapıların gerisinde öfkeyle ve fısıldaşarak konuşan annesiyle babasının konuşmalarını duymamaya çalıştığı o çocukluk hatıraları geliyor.” (Moore, 2012: 36) Aile içinde tanık olduğu kötü olayların yarattığı yıkıcı etkiler onun psikolojik dünyasını alt üst eder; hem çocukluğunu hem de geleceğini karartır. Bu şekilde yazar, ebeveynlerin, aralarındaki anlaşmazlıkları medeni yaklaşımlarla, anlayış ve hoş görüyle değil de daha ilkel ve kaba davranışlarla çözmeye çalışmalarının çocuğun hayatını kaçınılmaz olarak bir enkaza dönüştürdüğünü gösterir.

2. Işıklı Ev Adlı Romanda Bencil Anne ve Çocuk

Sağlıklı ilişkilerin kurulamadığı bir evlilikte anne, çocuğunun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayacak istek ve motivasyondan yoksun olabilir. Dolayısıyla o, anneye özgü sorumlulukları olması gerektiği gibi yerine getiremeyebilir. Çocuğuna karşı gerekli ilgiyi, sevgiyi ve yakınlığı gösteremeyeceği gibi kimi durumlarda ondan uzaklaşabilir. Öfke ve nefretin hâkim olduğu evlilik kurumu aile fertlerinin hayatlarını karartan bir yapıya dönüşür. Annelik duygusunun önüne geçen bu öfke ve nefret annesinin onu terk etmesine neden olur. Çocuğuna karşı sevgi ve merhametten yoksun olan bu anne, dünyaya getirdiği bir hayatı alt üst edecek kararı alır. Romanda Futh’un anne babası arasında geçen, “Babasının, ‘Peki ya o ne olacak?’ dediğini duydu, annesinin bu soruya omuz silkerek karşılık verdiğini gördü” (Moore, 2012: 133) şeklindeki konuşma okuru belki de bir çocuğun yaşayabileceği en acı olaya tanık eder. Öyle ki kalbi nasır tutmuş bu anne, küçük oğlu Futh’u hiç tereddüt etmeden bir daha dönmek üzere yüz üstü bırakarak evi terk eder. Bu kare, yazarın kaleminden şu sözlerle betimlenir: “Her şey bir anda olup bitti- Annesi Futh’u öptü, valizini alıp gitti. O kadar hızlı olup bitti ki her şey, birdenbire ıssızlaşan mutfaktaki kahve fincanını eline aldığı anda fincanın hala sıcak olduğunu gördü” (Moore, 2012: 144). Annelik duygusundan yoksun olan anne, çocuğunu alkolik, gaddar bir babaya bırakarak onu kurban eder. Bu duruma boyun eğmekten başka şansı olmayan Futh’un, yaşamında derin yaralar açacak bu yürek parçalayan ayrılığı kabullenmekten başka bir çaresi yoktur. İnsanlıktan nasip almamış sözde anne, bu davranışıyla oğlunun yaşama kaynağı olan sevgi ve şefkati de beraberinde alıp götürür. Geriye bir enkaz yığını bırakır. Margarita Georgieva’nın da söylediği gibi, artık eser hayatla ve psikolojik travmalarla mücadele eden çocuk üzerinde yoğunlaşır” (2011: 170). Yeryüzündeki en güçlü, en içten duygu sayılan anne sevgisinin Futh’dan esirgenmesi onu karanlık bir dünyanın içine hapseder. Onun için her şey bir anda anlamını yitirir; hiçlik duygusuna kapılır. Bu acı olay, içinde bulunduğu anda onu mutsuz eder ve ileriki yaşantısında sarsıcı, derin bir etki yaratır. Moore, öz konusu travmanın yetişkinliğe eriştiğinde ona hissettirdiklerini, “Kalbi ona çığ bir et parçasıymış gibi geliyor. Sanki kabuğu soyulmuş, kanyor. Annesi gittiği zaman nasılsa yine öyle gibi” (2012: 15) diyerek anlatır. Akıp giden zamanın Futh’un duyduğu yoğun özlemi ve çektiği büyük ıstırapı beslediği anlaşılır. O, iliklerine kadar hissettiği, duygusal dünyasını kuşatan anne özleminin ağırlığı altında ezilir. Annesinin onu terk ettiği yerden ve zamandan senelerce uzakta olsa da ileriki yaşamında deneyimlediği her acı o geçmişten beslendiği için büyük ve tahammül edilemez görünür. Özellikle bir çocuk için dayanması zor duygular içinde geçirilen bir çocukluğun üzerine bina edilen şimdi, ona karşı hiçte iyi niyetli ve cömert görünmez. Ancak güçlüklerle idame ettirebildiği, geçmişin prangalarıyla örülü olan hayatında sevgi, onaylanma, başarı ve saygınlık gibi şeylerin uzağında silik bir yaşam sürer. Mark Ledbetter’ın da vurguladığı gibi, “Bir çocuğun gebelik döneminde anneye çok derin bir bağı olduğu için anne çocuğun gelecekteki başarısızlıklarının asıl sorumlusudur” (1996: 64) Çocuğunun duygu ve düşüncelerini önemsemeyen,

ona gerekli sevgi, ilgi, anlayış ve desteği göstermeyen, kendi ihtiyaçlarını çocuğunun ihtiyaçlarından daha fazla önemseyen bu bencil annenin ona sunduğu ıstırap tohumlarından başka bir şey değildir. Bu durum onun babasıyla ve toplumsal yapıyla uyum ve ilişkisinin bozulmasına, yaşadığı hayata ilgisiz ve duyarsız hâle gelmesine zemin hazırlar. Anlamını yitiren hayata karşı iç dünyasında kendine yeni bir hayat kurar.

3. Işıklı Ev Adlı Romanda Anne Hasreti ve Çocuk

Doğumdan önceki süreçten başlayarak anne ve çocuk arasındaki hem biyolojik hem de duygusal ilişki daha da güçlenerek farklı bir boyuta evrilir. Çocuk için anne sevgisi, sıcaklığı, dokunuşu ve himayesi karşılanması gereken hayati ihtiyaçlardır. Dışarıdan gelecek olası tehdit, tehlike ve kötülükler söz konusu olduğunda çocuğu koruma sorumluluğu anneye aittir. Bu şekliyle anne, çocuğu için sığınabileceği büyük bir gücün simgesidir. Çocuğun hayatta kalabilmesi, gelişimi ve olgunlaşabilmesi anne himayesiyle sağlanmıştır. Romanda anne sevgisinden, onun koruyuculuğu ve kuşatıcılığından mahrum olan Futh, çocukluğu başta olmak üzere bütün hayatı boyunca bunun eksikliğini ve özlemini yaşar. Yazar, onun iliklerine kadar sinmiş olan bu özlemini şu sözlerle dile getirir: “Gecenin bir vakti uyandı ve annesi oradaydı, annesinin perdedeki aralıktan vuran ay ışığıyla aydınlanmış yuvarlak yüzü kendi yüzünün üzerindeydi. Annesi odadan çıkınca Futh, onun ardında bıraktığı kokuyla-menekşe kokusu ve merdivenden inerken çıkarttığı ayak sesiyle yalnız kaldı” (Moore, 2012: 15-16). Yazarın bu ve benzeri betimlemeleri okurda, onun aldığı her nefesin anne özleminden beslendiği hissini uyandırır. Annesinin gidişiyile sığınabileceği tek limanı da kaybeden Futh için fırtınalı sayılabilecek bir hayatın içinde sürüklenmekten, kaybolmaktan başka bir çare kalmamıştır. Onu anne özleminin dehlizlerine gark eden hayat yetişkinliğe eriştiğinde bile oradan çıkmasına izin vermez. Uykusundayken bile peşini bırakmayan geçmişin o acı hatırası bütün hayatını alt üst eder. Bu merhametten yoksun annenin Futh’a yaşattıkları, Büssing’in şu sözleriyle açıklanabilir: “Ebeveynlerin çocuklarına karşı işleyebilecekleri en kötü suçlardan biri de ilgisiz ve kayıtsız olmalarıdır. Çünkü böylesi tutumlar her zaman için felâketle sonuçlanır.” (1987: 89) Küçük bir çocuğun tahammül sınırlarını aşan anne hasreti onun geleceğine de bir karabasan gibi çöker. Bütün hayatı bu hasretin neden olduğu derin, silinmez izlerle doludur. İçinde yaşadığı hayat, annesini çağrıştıran imgelerle anlam kazanır. Futh’un, sınırlarını anne özlemiyle çizdiği hayatı bu çizginin dışındaki akıp giden hayata karşı umursamaz, ilgisiz bir görüntü uyandırır. Gittiği her yerde ve baktığı her şeyde annesini bulmaya çalışır. Yazar’ın, “Futh, genç kadınlara bakmıyor, onun baktığı kadınlar otuzlarının ortalarında olanlar, annesinin onu terk ettiği yaşlarda olanlar” (Moore, 2012: 74) şeklindeki sözleri Futh’un duygusal dünyasının bir yansıması olarak göze çarpar. Maruz bırakıldığı acı deneyimler neticesinde içinde bulunduğu hayata yabancılaşan küçük bir çocuğun duygusal dünyasına yoğunlaşan yazar, okura onun büyüme ve gelişim evrelerinde yaşayacağı sorunların yetişkinliğe eriştiğinde ne şekilde tezahür edeceğini gösterir.

Futh’u terk ederek onda derin yaralar açan annesi, onu adeta bir çıkışının olmadığı zindan hayatına hapseder. Annesini anlatan, onu hatırlatan her sözcük, her ima onun bu zindan hayatını bir ışık gibi aydınlatır. Futh, bu ışığı hiç kaybetmek istemez çünkü artık kas katı kesilmiş kalbi, duyu dünyası ancak bu ışıktan beslenir hâle gelmiştir. Annesi hakkında duyacağı her söz adeta onun için iç dünyasında annesiyle arasına kurmuş olduğu yolun taşlarıdır. Yazar, onun bir türlü dinmeyen, derinlere kök salmış anne hasretini şu sözlerle anlatır: “Annesinin ‘pek bahsi geçmezdi; Futh, babası veya bir başkası ‘Annen...’ diye başlayan bir cümle kursa da içi pır pır etse diye beklerdi hep. Ama annesinden ne zaman söz açılrsa ondan öyle veya böyle hep kötü bahsedilirdi ve Futh keşke hiç konuşulmasaydı diye düşünürdü” (Moore, 2012: 9). Daha küçük bir çocuk olan Futh özlemeye, sevmeye, umut etmeye hakkı yokmuş gibi bir muamele görür. Başta babası olmak üzere içinde bulunduğu yakın çevresi onun bu durumuna pek aldırmaz. Onun yanındayken bile, annesi hakkında çirkin, aşağılayıcı sözler etmekten hiç çekinmezler. Onların dünyaya baktıkları pencereden görünen manzara bencil, iç karartıcı olarak betimlenir. Annesine dair heyecan ve umutla beklediği her söz hayal kırıklığı ile sonuçlanır. Annesinin gidişiyile açılan boşluk, karşı karşıya kaldığı acı deneyimlerle her geçen gün daha da genişler. Futh, bütün hayatı boyunca anne hasretinin ağırlığı altında ezilir. Yazar, onun anne sevgisine muhtaç hâlini şu sözlerle anlatır: “Annesine ait gümüş deniz fenerini hep yanında taşıyor, her gittiği yere onu da götürüyordu” (Moore, 2012: 109). Çocuk, daha hayata geldiği ilk andan itibaren anne sevgisine, bakımına ve korumasına ihtiyaç duyar. Çalkantılı geçen çocukluğu da dâhil bütün hayatı boyunca söz konusu ihtiyaçların giderilmemesinin eksikliğini yaşayan Futh, annesinden ona kalan bu deniz feneriyle

ondan geriye kalan boşluğu doldurmaya çalışıyormuş gibi görünür. Futh için anne sevgisinin, ona olan hasretinin vücut bulduğu bu nesne, onun sığındığı bir liman olarak betimlenir.

4. Işıklı Ev Adlı Romanda Sorumsuz Baba ve Çocuk

Geleneksel aile yapısında çocuk için otorite simgesi olan baba, aileyi hem koruyan hem de ihtiyaçlarını karşılayan kişidir. Babanın çocuğuyla kuracağı ilişkinin niteliği onun özgüven duygusu kazanmasında ve hayata uyum sağlayabilmesinde önemli rol oynar. Romanda boşanma sonrasında kendi sorunlarıyla boğuşan baba, Futh'un ihtiyaç ve beklentilerine karşılık vermekte yetersiz kalır. Hayatı kendi arzularının peşinden koşarak yaşayan bu baba, boşluğa ittiği bu masumun farkındaymış gibi görünmez. Moore, "Futh, kendi bisikletini parçaladığında ve tekrar birleştirmeyi beceremediğinde babası yardım etmeye yanaşmamıştı, sonunda Futh, bütün parçaları, vites dişlileri, zincir, pedallar, vs., ileride bir gün toplamayı öğreneceği umuduyla bir kutuya koyup barakaya kaldırmıştı" (2012: 17) diyerek babasının çocuğuna karşı umursamaz tavrını göz önüne serer. Bu sorumsuz baba, çocuğuna zaman ayırmak, ilgi göstermek şöyle dursun onun kişiliğini hiçe sayan davranışlar sergileyerek onun öz güvenini yok eder. Bu durum Adrienne E. Gavin'in "Çağdaş edebiyatta yetişkinlerin hem varlığı hem de yokluğu çocuk karakterler için sorunlar yaratır. Yoklukları çocuğun ihmâline, mağduriyetine ve yabanileşmesine neden olur. Varlıklarıysa özgürlüğünün kısıtlanmasına, yetişkinlerin ona aşırı bağımlı olmasına ya da onun istismarına sebep olur" (2012:15) sözleriyle açıklanabilir. Futh'un, annesi evi terk ettikten sonra yaşadığı değersizlik duygusu onu derinden yaralar. Dahası istekleri ve duygusal ihtiyaçları dikkate alınmayan Futh'un yanlışları da fiziksel tepkiyle karşılık bulur. Yazarın, "Annesi gitmeden önce babası Futh'a hiç vurmamıştı. Annesi gittikten sonra babası Futh'a vurduğunda hiçbir uyarıda bulunmadan ya da Futh hiçbir şey anlamadan bunu yapıyordu" (Moore, 2012: 16) sözleri babasının kötücül davranışlarının nesnesi hâline gelen Futh'un kâbusa dönüşen çocukluğunu göz önüne serer. Hayatta sığınabileceği tek insan olan babası onun öz benliğini hiçe sayan davranışlar sergileyerek adeta onu bir istismar nesnesine dönüştürür. Kendinde çocuğuna istediği gibi şekil verme hakkını gören bu baba merhametsiz, gaddarca yaklaşımlarla onu baskı altına almaya ve ıslah etmeye çalışır. Dani Calvallaro'nun da belirttiği gibi "Kötücül aile reisleri [...] çoğunlukla küçükleri sömürmeye ve baskı altında tutmaya can atan asıl zalimlerdir" (2002: 143). Moore, okura parçalanmış aile yapılarında, sessiz duvarlar arkasından insanın en saf hâlinin vücut bulduğu çocuğun karartılan hayatından kareler betimler. Bu betimlemelerde baba, zorba ve acımasız olarak görülür. Böylesi bir babanın oğluna karşı sergilediği yanlış davranışlar onu gidebileceği tek yer olan evinden uzaklaştırarak onun çocukluk sınırlarını daraltır. Katı bir baba himayesinde hayata tutunmaya çalışan Futh, Gerard Mendel'in de belirttiği gibi "Çocukluk alanından men edilir" (1992:47). Romanda babasının sınırlandırıcı davranışlarının Futh'da yarattığı çekingenlik şu sözlerle anlatılır: "Babasının boş bir masada oturduğunu görürse içeri girip yatmaya gitmeden önce babasının kalkıp gitmesini beklemesi gerektiğini biliyordu" (Moore, 2012: 16). Babasının kötücül davranışlarının nesnesi hâline gelen Futh, kendi kabuğuna çekilerek kendine yeni bir dünya kurar. Bu sorumsuz, umursamaz baba, hem fiziksel hem de duygusal olarak tamamen kendisine muhtaç olan bu masumu şuursuzca belirsizliklerle dolu bir hayata sürükler. Duygusal ihtiyaçları göz ardı edilen Futh, itirazsız kabullenmesi gereken katı bir otoriteyi kabullenmek zorunda bırakılır. Böylesi bir babanın kontrolündeki bir aile ortamında yaşam mücadelesi veren Futh, dışarıdan gelebilecek tehlikelere ve tehditlere açık hâle gelir. Michael Howarth'ın sözleriyle açıklanacak olursa, "Kendi hayatlarını çocuklarından daha fazla önemseyen ebeveynler onlar için tehdit oluşturur" (2014: 9). Moore, aşağılayıcı ve baskıcı davranışlarla hiç de insani olmayan şartlarda bir yaşam süren çocuk karakteriyle baba figürünün yarattığı büyük hasarı ve sonuçlarını derinlemesine irdeler. Son bulmuş bir evliliğin ardından duygusal olarak yıpranmış bir babanın sorumluluğundaki bir aile çatısı çocuk için güvenli bir ortam olmaktan çıkarak şiddetin ve istismarın yaşandığı bir yapıya dönüşür. Babasının çocuğuna karşı sergilediği sorumsuz, gaddar tutum ve davranışlar onunla ilişkisinin önünde büyük bir engel olarak durur. Bu durum Futh'un hem fiziksel hem de duygusal gelişimine büyük bir darbe vurur. Babasının şiddete varan davranışları Futh'un o yaşta bir çocuktan beklenmeyen davranışlar sergilemesine yol açar. Yazar'ın, "Babasına uyandığında altını ıslattığını söylememişti. Battaniyeyi ıslak çarşafın üstüne kapamış ve çıkmak için hazırlanmıştı. Onlar yokken yatağın temizleneceğini biliyordu" (Moore, 2012: 21) şeklindeki betimlemesi babasının onun üzerinde yarattığı psikolojik tahribatı göstermesi bakımından önemlidir. Bu davranışa yol açan fiziksel ve ruhsal çöküntü Haluk Yavuzer'in "Aile içindeki huzursuzluk, babanın çocuğa sert davranması, baskıcı tutumu, anneye bozuk ilişkiler bu davranışa neden olan önemli etkenlerdir" (2009: 236) şeklindeki sözleri ile

açıklanabilir. Annesinin evi terk etmesi, babasının oğluna karşı engelleyici ve cezalandırıcı davranışlarını şiddetlendirir. Babasıyla birlikte yaşadığı ev onun için artık korku uyandıran, dört duvardan oluşan bir yığından başka bir şey değildir. Moore, bu acı gerçeği şu sözlerle açıklar: “Futh, babasının ayağının altında dolaşmamaya çalışıyordu. Bazen dışarıda duruyor, karanlık çökene ve etrafındaki toprağı göremeyecek hâle gelene, bahçe katran karası bir göle veya kocaman bir hiçliğe dönüşüncüye dek tırmanma kafesinin üstüne tünüyor, sonra bir çırpıda atlayıp yere iniyordu. Dışarıda güvendediydi” (2012: 16) Onu toplumsal hayata hazırlayacak, dışarıdan gelecek tehditlere karşı koruyacak olan baba, Futh için kendini ondan koruması gereken bir tehdit unsuru hâline gelir. Karısının kendini terk etmesiyle hayatı alt üst olan bu adam, kendi arzu ve beklentileriyle sınırlı, bohem bir hayatın içine sürüklenir. Yazar, onun bu serkeş hayatını şu sözlerle açıklar: “Sabah babası odada, öteki yataktaydı, ağzı açık bir şekilde uyuyordu, içki kokusu içeriye doldurmuştu [...] Futh, sabah erken saatlerde odanın kapısının açıldığını, koridordan içeri ışık girdiğini, babasının bir kadınla, her gece başka bir kadınla geldiğini gördüğünden hiç bahsetmemişti” (Moore, 2012: 21). Kişilik yapısı, duygu ve düşünce dünyası yıkıma uğrayan Futh’un, babasının yokluğuyla değil varlığıyla hayatı alt üst olur. Yıpranmış, bozuk bir ruh hâliyle hayatını idame ettirmeye çalışan bir babanın otoritesi altında sürdürülen hayat ona korku ve üzüntüden başka bir şey sunmaz. O, sorumsuz, gaddar bir babayla acımasız dünyanın kötülükleri arasındaki ince çizgide hayatta kalma mücadelesi verir.

5. Işıklı Ev Adlı Romanda Futh’un İçinde Yaşadığı Toplum Yabancılaşması

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları, onlarla aralarındaki etkileşim onların hem fiziksel hem de duygusal gelişimine önemli ölçüde etki eder. Bilinçli, farkındalığı yüksek ebeveynlerin sorumluluğu altındaki bir aile çatısı çocukların öz güven kazanmasına ve sosyal hayata uyum sağlamalarına olumlu etki eder. Ne var ki çatışmaların yaşandığı bir aile ortamında yetişen çocuklar ebeveynlerinin olumlu, yönlendirici tutum ve davranışlarından mahrum kalırlar. Bu durum onların sosyal hayata katılımını güçleştirir. Moore, romanında böylesi bir aile ortamının çocuklarda yarattığı büyük hasarı ve sonuçlarını derinlemesine irdeler. Annesinin evi terk etmesiyle birlikte alkolik bir babanın himayesinde büyüyen Futh, içinde yaşadığı sosyal hayata karşı duyarsız hâle gelir. Yazarın, “Futh, sosyal yönü kuvvetli bir çocuk değildi” (Moore, 2012: 16) şeklindeki sözleri onun, yaşadığı hayata yabancılaşmasını göstermesi açısından önemlidir. Yazar, aile içinde yaşanan kriz ve çatışmaların çocukta bıraktığı izlerin ne denli önemli olduğunu gösterir. Yine romanın bir başka yerinde Futh, eşi Angela ile birlikte yolculuk yaparken uykuya dalarak bir rüya görür. Rüyasında annesinden içinde adresinin olduğu bir mektup alır. Yazar, onun eşinden ve hayattan kopuk görüntüsü şu sözlerle anlatır:

“Rüyasında annesinden bir mektup alıyordu. Onu bulabilmesi için yeni adını ve adresini yazmıştı ama Futh, ne kadar zorladıysa da el yazısını okumayı başaramadı. Gözlerini açtığında çok önemli bir şey çaresizce parmaklarının arasından kayıp gitmiş gibiydi. Yanında oturan Angela film izliyordu, Futh’a yerel saati söyledi. Futh, gözleriyle akrep ve yelkovanın geri gidişini izleyerek saati geri aldı, o kadar çok geriye aldı ki saatin kadranındaki gün bile değişmişti” (Moore, 2012: 75).

Bu şekilde okur, karanlık bir geçmişin, gelecek üzerindeki yıkıcı etkilerini görme fırsatı yakalamış olur. Bu pencereden bakıldığında Futh’un geçmişinin hayatında yıkıcı derin izler bırakması tekinsizliğin de (Uncanny) bir göstergesidir. Zira tekinsiz, korku ve dehşet uyandıran korkutucu ve tuhaf deneyimlerle yakından bağlantılıdır. Tekinsiz olaylar, aynı anda hem garip hem de tanıdık oldukları için bir korku yaratabilir (Yazıcı, 2021:170). Tanıdık olmalarından kaynaklı tuhaf görünen şeylerin yarattığı korku Futh’un bütün hayatını istila eder.

Çocukların sosyalleşmesinde anne babalar önemli rol oynar. Çünkü çocuklar onlar sayesinde hayatı tanır ve ona uyum sağlamayı öğrenir. Sorumsuz, hayatı kendi ilgi ve beklentileri çerçevesinde yaşayan ebeveynler, çocuklarının sosyal hayata hazırlanmasında yetersiz kalırlar. Çocuklarıyla empati kuramayan, onlarla duygu ve düşüncelerini paylaşabilecekleri bir ortam oluşturmayan ebeveynlerin himayesinde yaşayan çocuklar, sosyal hayata uyum sorunları yaşarlar. Özcan Köknel, çocuğun sağlıklı ve tutarlı bir birey olmasının önündeki etkenleri şu sözlerle açıklar: “Çocukluk yıllarında karşılanmayan duygusal ve ruhsal ihtiyaçlar ve sosyalleşme sürecindeki aksaklık, davranış bozukluğu ve saldırganlık şeklinde kendini açığa vurmaktadır” (1988: 221). Söz konusu romanda annesinin evi terk etmesiyle Futh’a karşı azalan sevgi, babasının ona karşı sözde ıslah etme amacı taşıyan cezalandırıcı tavırları ve karşılanmayan fiziksel ve duygusal ihtiyaçları onda ileriki yaşamını derinden sarsan bir tortu bırakır.

Babasıyla arasındaki sağlıklı ve bozuk ilişki onun toplumsal hayata ve insanlara karşı duyarsız ve ilgisiz olmasına neden olur. Yaşadığı hayatın kurallarını anlamakta ve onlara uymakta sorunlar yaşar. İnsani ilişkileri zayıftır. Etrafındaki insanlarla iletişim kurmaya çalışmaktansa kendi iç dünyasında yaşamayı sürdürür. Bir türlü kopamadığı geçmişi onun bütün hayatını kuşatır. Futh'un insani ilişkilerindeki uyum sorununu yazar, onun karısının gözünden şu sözlerle anlatır: "Angela, Futh'un başkalarının özellikle de kadınların yanındaki münasebetsizliklerinden çok rahatsız oluyordu. Futh, Angela'nın annesinin onu garip bulduğunu biliyordu. Angela sık sık onun başka insanların neler düşündüğünü, neyi nasıl gördüğünü anlamakta yetersiz kaldığını, sadece kendi içine dönük bir algısı olduğunu söylüyordu" (Moore, 2012: 44). Annesinin ayrılığıyla çocukluk süreci aksayan Futh'un kişilik gelişimi sekteye uğrar. Bu, onun yetişkinliğe eriştiğinde sosyal ortamlarda arzu edilmeyen davranışlar sergilemesine neden olur. Sorumluluklarından kaçan, ona baskı ve şiddet uygulayan kötü bir aile reisi ve çocuğunu hiçe sayacak kadar kendini düşünen bencil, merhametsiz bir anne onun sadece çocukluğunu değil yetişkinliğini de elinden alır. Fişek ve Sukan'ın da belirttiği gibi, "Çocuğun toplum içinde yararlı, uyumlu bir kişi olarak yerini alması için benimsemesi gereken kuralları, gelenek ve görenekleri aile aşılır" (1983: 27). Ailenin rehberliğinden mahrum edilen Futh'un uyumlu ve dengeli bir kişilik geliştirmesi engellenmiş olur. Toplum içinde saygın, kabul gören bir birey olma imkânı elinden alınır. Yazar, derin yaralarla dolu bir geçmişin gelecekte neye dönüşebileceğini gösterir.

6. Işıklı Ev Adlı Romanda Geleceği Karartılan Futh

Çocuğun ileriki yaşlarda etrafındaki insanlarla kuracağı ilişki biçimi daha ilk yaşlarında annesiyle kurduğu ilişkinin etkisiyle şekillenir. Futh'un ona rehberlik edecek, gelişimine katkı sağlayacak bir annesinin olmaması onun evlilik hayatında yaşayacağı sorunların ve evliliğini en nihayetinde yıkıma sürükleyen etkenlerin temel nedenidir. Romanda sürekli olarak Futh'un annesine benzetilmekten, onunla kıyaslanmaktan son derece rahatsız olan karısı Angela, onun kendisinden sandviç istemesi üzerine, "Ben senin annen değilim" (Moore, 2012: 81) şeklinde karşılık verir. Evlilik çatışmasının gerçekleri hakkında bilgi sahibi olamayan Futh, bu çatının işleyişine ve menfaatlerine aykırı davranışlar sergiler. Ebeveyni tarafından yıllarca ihmal edilmesi, toplum tarafından dışlanması onun sağlıklı işleyen bir yuva kurmasının önünde büyük bir engel olarak durur. Çocukluğunda yaşadığı kötü aile deneyimi onun eşiyile de iletişimini engeller. Moore, onun eşine karşı sergilediği sorumsuz ve uygunsuz davranışlarını şu sözlerle açıklar: "İyi bir dinleyici sayılmazdı, bazen basit talimatları bile anlayamıyor, insanı deli ediyordu. Evden çıkarken, bir yere yetişmesi gerektiğinde hatta Angela'yla buluşacağı zamanlarda bile geç kalıyordu. Hatanın tamamen kendisine ait olduğu durumlarda bile asla özür dilemezdi" (2012: 45). Çocuğunu hiçe sayacak kadar kendi hayatlarıyla meşgul olan ebeveyni ona hiç de iyi bir gelecek sunmaz. O, tüm hayatı boyunca gerek eşi gerekse sosyal çevresi tarafından aşağılanır ve kabul görmez. Ünal Şentürk, bu tip ebeveynlerin çocuklar üzerindeki yıkıcı etkilerini şu sözlerle açıklar: "Ailenin parçalanmasıyla ebeveynlerden biri veya ikisinin çocuğu terk etmesi, anne babanın ebeveynlik görev ve sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmemesi, onu yalnızlığa terk ederek başta okul başarısı olmak üzere birçok kabiliyetlerinin ortadan kalkmasına neden olur" (2006: 145). Çocuğun gelişimini tamamlayabilmesi ve içinde yaşadığı hayatın gerçeklerini özümseyip onlara uygun hareket edebilmesi, yaratıcı ve üretken bir birey olabilmesi ve özünde var olan potansiyelini doğru kullanabilmesi ancak farkındalığı yüksek ebeveynlerin varlığıyla mümkün olabilir. Jean Jacques Rousseau, belirli yeteneklerle doğan çocuğun baskıcı bir yaklaşım ve disiplinle köreltilmemesi gerektiğini, aksine hayatı özgürce ve kendi aklını kullanarak keşfetmesinin çocuğun gelişimi açısından olumlu bir etki yaratacağını öne sürmüştür (1762: 27). Annesinin evi terk etmesinden sonra babasının artan baskıcı yaklaşımları altında ezilen ve sürekli onun komutlarıyla hareket eden Futh kendini geliştirmek bir yana hep bir rehber ve yardıma muhtaç bir yaşam sürer; kendisine ve yaşadığı hayatın gerçeklerine uzak bir görüntüsü vardır. Moore'un, "Futh, arabanın torpidosunu açıp kullanma kılavuzunu ve kılavuzda motorla ilgili kısmı buldu. Arabanın ön tarafına geçip uzun bir süre çizime baktı, dikkatli bir biçimde motoru inceledi" (2012: 125) şeklindeki sözleri onun sürekli yardıma muhtaç hâlini göstermesi bakımından önemlidir. Karşılaştığı sorunların üstesinden gelmekte büyük zorluklar yaşar. Onun, evliliğindeki yetersizliğini yazar şu sözlerle anlatır: "Futh'un sorumluluğundaki balayı haricinde diğer tüm tatillerin organizasyonunu Angela üstlendi. Noel'de bile annesini, babasını, Futh'un babasını ziyaret işini hep Angela planlıyor, Futh sadece Angela'yla birlikte gidiyordu" (Moore, 2012: 93). Futh'u anne babasının eliyle karanlığa hapseden hayat onu her fırsatta hırpalamaya devam eder. Bir zamanlar annesinin yaptığı gibi şimdi de karısı tarafından terk edilir. Değersizlik ve çaresizlik duygularına kapılan Futh,

anne özlemiyle kuşatılmış, belirsizliklerle dolu patolojik bir yaşam sürer. Froud, çocuğa yönelik yaklaşımların aile ve toplumsal yapıya ayna tuttuğunu şu sözlerle dile getirir: “İlerleme kavramı gelişme ve büyüme anlamıyla sorunludur. Masum bir çocuğun kaybolması, kaçırılması, öldürülmesi, istismar edilmesi ve hatta ihmal edilmesi bile o toplumun medeni ve entelektüel olduğu yönündeki iddiaların zamansız ve yersiz olduğunu gösterir” (2017: 63). Olumlu ebeveyn davranışlarından ve toplumun gözetiminden uzak, başına buyruk hareket eden çocuğun sağlıklı bir birey olması beklenemez. Böylesi bir çocuk toplumsal yaşayış biçimine uymayan ve kabul görmeyen bir hayata eğilim gösterir.

SONUÇ

Allison Moore’un incelenen romanında modern aile yapısı, çocuğun büyüme ve gelişimine katkı sağlayan bir yapıdan ziyade ebeveyninin bencillik, merhametsizlik ve sorumsuzluk duvarlarıyla çevrili bir çilehaneye dönüşür. Hayatın kötülüklerine karşı korunaklı bir yer olması gereken ev, romanda Futh adlı çocuk için ebeveyninin acımasızlıklarının sahnelendiği, uzak durulması gereken bir yer olarak tasvir edilir. Söz konusu romanda kendi hayatını her şeyin üstünde tutan, çocuğuna baskı ve şiddet uygulamaktan çekinmeyen, onu kendi yaşadığı bohem hayatın içine hapsederek onun hem çocukluğunu hem de geleceğini karartan gaddar bir ebeveyn portresi sunulur. Yazar, aile olabilmeyen ön koşullarından olan anlayış, hoşgörü, sorumluluk vb. hasletlerin yokluğunda bir insan hayatının ne şekilde yıkıma uğrayabileceğini gösterir. Yazar, masum, günahsız bir çocuğun, öz anne babasının neden olduğu travmatik deneyimler neticesinde karartılan hayatını, olay örgüsü boyunca sürekli geriye dönüş tekniğine başvurarak sebep sonuç ilişkisi içerisinde tüm yönleriyle okura aktarmayı başarır. Toplumun çekirdeği olarak kabul edilen aile yapısının parçalanmasıyla birlikte ortaya çıkabilecek sonuçlar okurun duygusal dünyasını sarsan bir etkiyle tasvir edilir. Parçalanmış bir aile, terk edilmiş, sevgisiz bırakılmış, şiddet görmüş, duygusal olarak yıkılmış, çocukluğu gasp edilmiş bir insan... Böylesi bir olay örgüsü üzerine kurgulanmış olan roman, geleceğin karanlık bir tasviriymiş gibi görünür.

KAYNAKÇA

- Büssing, S. (1987). *Aliens in the home: The child in horror fiction*. Greenwood Press, Inc.
- Cavallaro, D. (2002). *The gothic vision: Three centuries of horror, Terror and Fear*. Continuum.
- Froud, M. (2017). *The lost child in literature and culture*. Palgrave Macmillan,
- Gavin, Adrienne E. (Ed.). (2012). *The child in British literature: Literary constructions of childhood, Medieval to Contemporary*. Palgrave Macmillan.
- Georgieva, M. (2011). *The gothic child: A study of the gothic novel in the British isles*, (Doctoral Dissertation Blackpool and The Fylde College).
- Howarth, M. (2014). *Under the bed, creeping: Psychoanalyzing the gothic in children’s literature*. McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Jacques Rousseau, J. (1762). *Emile ya da eğitim üzerine* (Çev: Yaşar AVUNÇ), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Köknel, Ö. (1988) *Zorlanan insan*, Altın Kitaplar.
- Ledbetter, M. (1996). *Victims and the postmodern narrative or doing violence to the body*. Palgrave Macmillan.
- Mendel, G. (1992). *Son sömürge çocuk*. Kabalıcı Yayınevi.
- Moore, A. (2012). *Işık ev*. (Çev: Levent GÖKTEM), Kırmızı Kedi Yayınevi
- Okman Fişek, G. & Sukan, Z. (1983). *Çocuğunuz ve siz*, M. E. Bas.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler*, [Yayımlanmış Doktora Tezi], İnönü Üniversitesi.

Yavuzer, H. (2009). *Çocuk psikolojisi*, Remzi Kitabevi.

Yazıcı, Y. (2021) The uncanny in 'a dream of armageddon' by h.g. wells. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25(Özel Sayı), 169-175 . DOI: 10.53487/ataunisosbil.